

България

Анализ на ситуацията по отношение на схемите за минимални доходи в България

Преглед на националните политики

Георги Богданов, Боян Захариев
„Гореща линия“

*Отказ от отговорност: Този доклад отразява становището на неговите автори и те не са непременно тези на Европейската комисия или държавите членки.
Оригиналният език на доклада е английски.*

Април 2009 г.

On behalf of the
European Commission
DG Employment, Social Affairs and Equal Opportunities

Съдържание

Резюме	3
1. Кратък преглед и анализ на ситуацията по отношение на схемите за минимален доход в България.....	6
1.1. Роля на управлението.....	6
1.2. Основни правила на политиката за социално подпомагане.....	7
Линия на бедност.....	7
Гарантиран минимален доход (ГМД).....	8
Минимална работна заплата	9
1.2. Условия за допустимост	9
Закон за социално подпомагане.....	10
Социални плащания съгласно Закона за интеграция на хората с увреждания....	11
Закон за семейни помощи за деца	11
Закон за закрила на детето:.....	12
1.2. Схеми за минимален доход (МД) и преходът към заетост	12
1.3. Размери на помощите за различни лица и домакинства.....	13
1.4. Срок на помощите	14
1.5. Условия, санкции и изключения.....	14
2. Оценка на схемите за минимални доходи	15
2.1. Покритие и обхванати лица	15
2.2. Адекватност на схемите за минималните доходи	16
2.3. Ефективност на схемите за минимални доходи с оглед намаляване на бедността и мотивация/демотивация за работа	18
3 Връзка между схемите за минимални доходи и другите два стълба на стратегията за активно приобщаване.....	19
3.1. Подкрепа за получателите на МД чрез (индивидуална) заетост и програми за обучение.....	19
3.2. Подкрепа за получателите на МД чрез достъп до качествени услуги.....	20
Приложение 1 — Видове социални помощи, допустимост, бенефициенти и размер на социалните помощи	23
Приложение 2 — Казуси от теренната работа с различни семейства, които имат право на социални помощи	29
Самотен родител.....	29
Семейство с повече от две деца	29
Безработно лице.....	30
Самотна възрастна жена	31
Приложение 3 — Минимална месечна работна заплата	32

Резюме

Системата за социално подпомагане претърпя много промени през последните 10 години, преминавайки последователно от централизация към децентрализация и обратно. В момента тя се управлява от Агенцията за социално подпомагане (АСП) — второстепенен разпоредител с бюджетни кредити към Министерството на труда и социалната политика, което разполага с децентрализирани подразделения на областно и общинско равнище (NITS-III и LAU-I). Съкращаването на броя на дирекциите за социално подпомагане доведе до влошаване и намаляване на достъпността на услугите за бенефициентите на системата за социално подпомагане.

От началото на 2007 г. в България се определя официална линия на бедност, която се актуализира ежегодно от Министерския съвет. На 1 януари 2009 г. линията на бедност бе установена на 194 BGN (около 99 EUR). Друго основно понятие в сферата на заетостта и социалната политика е минималната работна заплата, която обикновено се определя от правителството веднъж годишно. Минималната работна заплата за 2009 г. е 240 BGN (122,71 EUR). След увеличение от 5,11 EUR месечният гарантиран минимален доход (ГМД) от началото на 2009 г. е 65 BGN (33,23 EUR). ГМД не е обвързан по закон с минималната заплата, но неговият действителен размер в момента е 27 % от минималната работна заплата — съотношение, което изглежда доста ниско. Преди това ГМД бе 55 BGN, като този размер не бе променян от средата на 2005 г., докато през същия период минималната работна заплата беше актуализирана веднъж годишно. Гарантираният минимален доход се използва за изчисляване на диференцирания минимален доход на различните групи бенефициенти. Диференцираният минимален доход е сумата, която е защитена чрез системата за социални помощи.

Предоставянето на социални помощи на различните уязвими групи се основава на четири закона, много наредби и указания, регулиращи правата, допустимостта, условията и сроковете за отпускане на помощ. Основните актове, които уреждат методите за изплащане и предоставяне на социални услуги, са Законът за социално подпомагане (ЗСП) и правилникът за прилагането му. Други свързани закони са Законът за интеграция на хората с увреждания, Законът за семейни помощи за деца, Кодексът за социално осигуряване и Законът за закрила на детето. Работещите в дирекциите за социално подпомагане социални работници трябва да боравят с голям обем нормативни документи, които често са много объркващи при разглеждането на конкретни случаи. Изискванията по отношение на дохода и условията, които дават право на месечни социални помощи и на другите видове помощи за подпомагане на доходите, са сложни и рестриктивни. Критериите за допустимост са изградени въз основа на състоянието на кандидата с оглед на богатство, доходи, възраст, състояние на заетост, работоспособност. Ако лицето не отговаря на формалните критерии, но е в нужда или е изложено на риск, практически то няма достъп до социална помощ. Например описаният в Приложение 3 случай на Кънчо показва, че той не отговаря на условията за социално подпомагане, тъй като не изпълнява формалното изискване да е бил регистриран в продължение на 9 месеца в Бюрото по труда. Случаят, както и много други, показват, че тези хора практически са изключени от системата за социално подпомагане, тъй като докладите на социалните работници нямат приоритетно значение при вземането на решения за предоставяне или отказ на социална помощ. Положителен пример за добре насочени социални помощи, основаващи се на сложна социална оценка, може да бъде видян в законодателството за закрила на детето и

актовете за неговото прилагане. То засяга конкретна група от деца в риск — тези, които са настанени при роднини или приемни семейства и деца с увреждания.

Настоящото правителство провежда една от най-строгите досега политики на налагане на санкции и ограничения в системата за социално подпомагане. През изминалите четири години срокът за изплащане на социални помощи бе съкратен три пъти. От средата на 2006 г. правителството въведе срок за получаване на месечни социални помощи — първоначално той бе 18 месеца, след това бе намален на 12 месеца, а накрая на 6 месеца, считано от началото на 2009 г. След като лицето е получавало месечни социални помощи в продължение на максималния срок, помощите са преустановяват за 1 година и след това се възобновяват за нов период. Гарантираният минимален доход (ГМД), чрез който се изчисляват социалните помощи, не е променен през последните три години и едва сега, през 2009 г., правителството увеличи неговия размер. Налагането на санкции за семействата с ниски доходи и преустановяването на месечните помощи за отглеждане на деца заради отсъствия от училище са описани в Приложение 3 — случай със семейство с повече от едно дете.

Високопоставени държавни служители, и по-специално министърът на труда и социалната политика г-жа Емилия Масларова, прибегнаха до остър език, насочен срещу най-бедните слоеве от населението — попадналите в последната защитна мрежа за социална закрила. Смятаме, че би било по-добре подобни послания да бъдат избягвани, най-малкото заради трайните отрицателни нагласи и предрасъдъци в обществото към ромите. Според някои експерти по пазара на труда въвеждането на ограничения в срока на социалните помощи е било предхождано от достатъчно подготвителни мерки¹ — като например специални трудови борси за ромите, назначаване на медиатори с ромски език в някои бюра по труда и организиране на курсове по основна грамотност и основи на професиите за безработни бедни хора. Ние принципно не сме съгласни с ограничаването на срока на социалните помощи в който и да е случай. Що се отнася до подготвителните програми, смятаме, че техният мащаб бе твърде малък и преди всичко, че им липсваше дългосрочна перспектива на проблема, тъй като бяха съсредоточени върху краткосрочното обучение и бързото включване на лицата на нискоквалифицирани, нископлатени и неустойчиви работни места. Целият този подход бе рекламиран като мярка за активизиране, но неговите положителни и отрицателни страни не бяха достатъчно анализирани — не е ясно колко лица, получаващи социални помощи, са били „активизирани“ и колко от тях просто са останали без подкрепата на последната защитна мрежа. Липсва анализ за това колко лица, които преди са получавали месечни социални помощи, са останали с доход под диференцирания минимален доход за тяхната група.

Едни от създадените в България структури са Териториалната експертна лекарска комисия (ТЕЛК) и Националната експертна лекарска комисия (НЕЛК). Тези структури съществуват на регионално и национално равнище в цялата страна. Редица независими експерти, правозащитни организации и сдружения на хора с увреждания непрекъснато и настоятелно повдигат въпроса за преобладаващо „медицинския“ подход, който се прилага по отношение на хората с увреждания. Този медицински подход води до фактическо неравенство и сегрегация на хората с увреждания. Според тази остаряла концепция хората с трайни физически увреждания са третирани като болни, слаби и неспособни да работят. По този начин увреждането се превръща в основание за дискриминация — смята

¹ Разговор с експерта на SYSDem, г-жа Победа Луканова, 15.05.2009 г.

се, че хората с увреждания не могат да работят и експертните лекарски комисии установяват степента на загуба на работоспособност на пациента. Вече има планове за разделяне на медицинската оценка от оценката на работоспособността, което ще бъде важна стъпка напред в процеса на интеграция на хората с увреждания.

Достъпът до здравни услуги продължава да е най-проблемната част от политиката на социално приобщаване. Броят на хората, които нямат здравни осигуровки, продължава да е голям — повече от 1 млн. души, или около 13 % от жителите. Създаден бе специален фонд, предназначен за лечение на неосигурени лица, в размер на 5 млн. BGN, който е много малък в сравнение с броя на неосигурените лица, но дори и тази сума никога не се използва заради прекалено рестриктивните условия за доход. Публикувано неотдавна представително проучване на лицата без здравна осигуровка в градовете показва, че по-голямата част от здравно неосигурените лица обикновено са хора, които са загубили достъп до здравната система заради бедност — около 45 % от тях са имали среден доход под официалната линия на бедност за 2007 г. Повечето от тях дори не са се опитали да потърсят помощ от социалната система поради липсата на доверие или усещането, че са белязани с позорно петно, свързано с неравностойното положение в обществото².

И накрая, необходимо е да се направи много по-задълбочен анализ на системата за социално подпомагане и да се предложат по-ефективни решения, които да помогнат за интеграцията на хората в социалния живот. Освен този анализ трябва да бъдат направени структурни и законодателни промени за подобряване на обществените услуги, така че хората, които се нуждаят от тях, да могат да ги получават много по-ефективно и според нуждите си.

² Маркова Е., Киров В., Захариев Б. и др. (2009). Здравнонеосигурените и здравното осигуряване в България, Институт „Отворено общество“, София.

1. Кратък преглед и анализ на ситуацията по отношение на схемите за минимален доход в България

1.1 Роля на управлението

По време на прехода от комунизъм към пазарна икономика политиката в областта на социалното подпомагане се развиваше доста бързо. През този период се наблюдаваше общо развитие по посока на децентрализация, но то бе нестабилно, а понякога и непоследователно. Системата за социално подпомагане бе децентрализирана неколккратно, след което отново бе централизирана. След последните промени, направени на 01.01.2003 г. от правителството на Симеон Сакскобургготски, системата отново бе централизирана под претекст за по-ефективно използване на социалните помощи. По това време към Министерството на труда и социалната политика (МТСП) бе създадена Агенция за социално подпомагане (АСП), второстепенен разпоредител с бюджетни кредити, и тя започна да функционира като самостоятелно юридическо лице след приемането на устройствения правилник на агенцията. През този период АСП осъществяваше централизирано управление и контрол върху дейността на 272 Дирекции за социално подпомагане (ДСП) на равнище LAU-I и 28 Регионални дирекции за социално подпомагане (РДСП) на равнище NUTS-III.

Три години по-късно с Постановление № 173 на Министерския съвет от 12 юли 2006 г. бяха въведени редица промени в системата за социално подпомагане. Някои от промените засягаха намаляване на броя на дирекциите за социално подпомагане от 270 на 137. Тяхната структура включваше следните отдели — отдел „Закрила на детето“, отдел „Социална закрила“ и сектор „Хора с увреждания и социални услуги“. Създадени бяха други 135 отдела за социална закрила на територията на общините, където бяха реструктурирани бившите дирекции за социално подпомагане. Новосъздадените служби обаче продължиха да предоставят социални услуги на населението по същия начин, както преди промените, така че не се налагаше получателите на социални услуги да пътуват извън своите населени места, за да стигнат до дирекциите за социално подпомагане.

Въпреки това новите промени в структурата на АСП доведоха до известно напрежение сред обществото, тъй като измененията бяха приети без консултации и обществено обсъждане, а работещият в АСП персонал и гражданите не бяха запознати с реформите в системата. Официалната позиция на АСП във връзка с напрежението в системата бе, че целта на новата структура е да се подобри качеството на предоставяните на населението услуги чрез увеличаване на числеността на персонала и предоставяне на управленски функции на служителите, като същевременно се съкратят разходите, без да се намалява броят на персонала, който в момента възлиза на 5671 души. Според официално изявление, направено за агенция БГНЕС³, „Решението за териториалното преразпределение на дирекциите е взето след анализ на критерии като брой подпомагани лица на територията на дадена община, комуникации, брой и структура на населението, наличие на специализирани институции“.

³ Съобщение за пресата, разпространено от агенция БГНЕС на 7 август 2006 г. <http://www.econ.bg/news/news/article4682.html>

Безспорно приемането на устройствени промени без каквото и да е предварително обсъждане доведе до сериозни сътресения в системата за социално подпомагане. Тези негативни реакции личат в редица публикации и интернет форуми⁴ и блогове, които се използват от социалните работници и други служители, работещи в рамките на АСП.

1.2 Основни правила на политиката за социално подпомагане

При предоставянето на социални услуги и социално подпомагане в България се използват три основни показателя, свързани със социалните трансфери. Стойностите на тези показатели се актуализират периодично с решения на Министерския съвет, като се установяват минималните нива, под които държавните институции трябва да осъществяват намеса, за да предоставят социално подпомагане и закрила. Тези показатели са линия на бедност, гарантиран минимален доход и минимална работна заплата.

Линия на бедност

С постановление на Министерски съвет от 31 октомври 2008 г.⁵ размерът на линията на бедност в България за 2009 г. бе определен на 194 BGN. Той се изчислява като 60 % от медианния общ нетен еквивалентен доход за страната.

Линията на бедност е паричен показател за установяване на бедните хора в страната. Нейният размер трябва да гарантира и да бъде достатъчен за удовлетворяване на т.нар. „минимални жизнени потребности“, които представляват паричната равностойност на фактическите разходи за хранителни продукти, които покриват препоръчителната дневна норма от 2700 килокалории. Процентното съотношение на равнището на разходите за хранителни и нехранителни продукти и услуги трябва да съответства на средното съотношение в 20 % от домакинствата с нисък доход.

Линията на бедност е важен инструмент на социалната политика. Методиката за определяне и ежегодно актуализиране на линията на бедност за страната бе създадена през 2006 г. от експерти на Министерството на труда и социалната политика, Националния статистически институт, Българската академия на науките и организации, социални партньори. Размерът на линията на бедност се определя въз основа на резултатите от изследването на бюджетите на домакинствата в Република България, което се провежда всяка година от Националния статистически институт. Размерът на линията на бедност за 2007 г. бе определен на 152 BGN. През 2008 г. той беше установен на 166 BGN, а от 1 януари 2009 г. той е 194 BGN⁶.

С приемането на официална линия на бедност за 2009 г. правителството изпълни своя ангажимент в рамките на тристранния Пакт за икономическо и социално развитие на

⁴ Форум на социалните работници: <http://clubs.dir.bg/showthreaded.php?Board=socialwork&Number=1947514249&page=18&view=collapsed&sb=5&part>

⁵ Решение на правителството от 31 октомври 2008 г., което може да бъде видяно на [www.government.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0175&n=3927&g=<](http://www.government.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0175&n=3927&g=), последно посетен на 17.05.2009 г.

⁶ Уебсайт на Министерски съвет <[http://www.government.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0175&n=3927&g=>](http://www.government.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0175&n=3927&g=), последно посетен на 17.05.2009.

България до 2009 г. Пактът изисква „поставяне на линията на бедност в основата на системата за социална защита“⁷. Нейният размер бе приет с консенсус от представителите на социалните партньори в рамките на Националния съвет за тристранно сътрудничество.

Гарантиран минимален доход (ГМД)

Гарантираният минимален доход се определя от правителството всеки месец и служи за основа за определяне на размера на всички социални помощи.⁸ Законът за социално подпомагане дава също определение на минималния гарантиран доход, като се посочва, че той е „нормативно определен размер средства, който се използва като база за определяне на социалната помощ с цел осигуряване на минимален доход за задоволяване на основни жизнени потребности на лицата съобразно тяхната възраст, семейно положение, здравословно и имуществено състояние“⁹.

Считано от 1 януари 2009 г., правителството одобри актуализиран месечен гарантиран минимален доход (ГМД) в размер на 65 BGN, в сравнение с 55 BGN (за предходната година), което представлява увеличение от почти 20 %. Преди това минималният гарантиран доход не бе променян от средата на 2005 г. Действителните цели нива за подпомагане на доходите се определят за различните групи бенефициенти и по видове помощи посредством коефициенти. Затова според министъра на труда и социалната политика въпреки факта, че минималният гарантиран доход остана дълго време без промяна през период на икономически растеж, социалната политика, насочена към слоевете на обществото с най-ниски доходи, е продължила да съществува, тъй като правителството е можело да променя коефициентите за определяне на диференцирания минимален доход. Не знаем да е била провеждана систематична оценка на размера на тези промени и тяхното отражение върху бенефициентите на политиката за минимални доходи. Следвайки този диференциран подход, разпределянето на актуализирания ГМД през 2009 г. доведе до приоритетно увеличаване на размера на социалното подпомагане за лицата с най-ниско социално положение — самотни възрастни хора, хора с увреждания, самотни родители и хората, отговарящи на условията за помощи за социална интеграция. В хода на разрастващата се световна икономическа криза в момента някои групи хора, като например възрастните хора, хората с увреждания, както и самотните родители, които отглеждат сами своите деца, е по-вероятно да бъдат силно изложени на риск от бедност, което задължава българското правителство да предприеме спешни мерки за осигуряване на тяхната социална закрила.

Правителството одобри актуализиран размер на социалната пенсия за старост от 92,53 BGN, докато през предходната година тя бе 84,12 BGN, а от октомври 2007 г. - 76,23 BGN. Съгласно разпоредба на Кодекса за социално осигуряване „право на социална пенсия имат лицата, навършили 70-годишна възраст, когато годишният доход на член от семейството към датата на навършване на възрастта е по-малък от сбора на гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца“¹⁰. Новият размер на социалната пенсия в България съответства на Закона за бюджета на Държавното

⁷ Тристранен Пакт за икономическо и социално развитие на Република България до 2009 г., 10.3.

⁸ Закон за социално подпомагане, чл. 12(3)

⁹ Закон за социално подпомагане, пар. 1.10 от Допълнителните разпоредби.

¹⁰ Кодекс за социално осигуряване, чл. 89(1).

обществено осигуряване за 2009 г., в който се посочва, че минималният размер на пенсиите за осигурителен стаж и възраст се определя на 124,84 BGN¹¹. Това означава 10 % увеличение в сравнение с предходната година, точно толкова, с колкото Министерският съвет реши да увеличи социалната пенсия за старост. Размерът на социалната пенсия за старост е в основата на изчисляването на размера на социалните пенсии за инвалидност. Увеличението на размера на социалната пенсия за старост води до пропорционално увеличение в минималните размери на другите пенсии, несвързани с трудова дейност — социални пенсии за инвалидност, пенсии за гражданска инвалидност, пенсии за военна инвалидност и персонални пенсии. По закон размерът на социалната пенсия за старост се определя от Министерския съвет всяка година въз основа на предложение на министъра на труда и социалната политика и Националния осигурителен институт¹², като не е задължително той да следва увеличаването на размера на пенсиите за осигурителен стаж и възраст.

Минимална работна заплата

„Минималната работна заплата“ е основно понятие в българския Кодекс на труда. Месечната минимална заплата е друг ключов показател, който се определя от правителството заедно с официалната линия на бедността. На тази основа се изчисляват седмичното и дневното минимално възнаграждение, като се взема предвид броят на работните дни. Напоследък минималната работна заплата се определя от Министерския съвет всяка година (преди 2003 г. минималната работна заплата обикновено бе променяна няколко пъти годишно). Правителството определя размера на минималната работна заплата за определен период от време, като приема постановление. Министерският съвет периодично определя също минималната месечна работна заплата и срока, след който тя трябва да бъде актуализирана (виж Приложение 4). Минималната работна заплата играе важна роля за изпълнение на правителствените програми във връзка със субсидираната заетост и за изчисляване на данъчните и социалноосигурителните вноски за здравно осигуряване и към пенсионния фонд. Минималната месечна работна заплата за 2009 г. бе установена на 240 BGN, или 122,71 EUR. Така минималната задължителна заплата в България е най-ниската в ЕС. Размерът на ГМД не е законово свързан с минималната работна заплата и всъщност през периода 2005—2008 г. минималната заплата нарастваше всяка година, докато ГМД оставаше непроменен. През 2009 г., след като бе увеличен с 5,11 EUR, ГМД е равен на 27 % от минималната работна заплата — съотношение, което изглежда доста ниско.

1.3 Условия за допустимост

Предоставянето на социални помощи на различните уязвими групи се основава на четири закона, много наредби и указания, регулиращи правата, допустимостта, условията и сроковете за отпускане на помощ. Основните актове, които уреждат методите за изплащане и предоставяне на социални услуги, са Законът за социално подпомагане (ЗСП) и правилникът за прилагането му. Други закони са Законът за интеграция на хората с увреждания, Законът за семейни помощи за деца, Кодексът за социално осигуряване и

¹¹ Закон за бюджета на Държавното обществено осигуряване (ДОО), чл. 9.

¹² Кодекс за социално осигуряване, чл. 89(2)

Законът за закрила на детето. Работещите в дирекциите за социално подпомагане социални работници трябва да боравят с голям обем нормативни документи, които често са много объркващи при разглеждането на конкретни случаи. От интернет форумите, където социалните работници обсъждат много случаи, личи, че социалните работници дискутират проблеми, свързани с прилагането на нормативните актове, засягащи достъпа или отказа на социално подпомагане и оценяването на размера на социалното подпомагане.

В основата на българската система за социално подпомагане стоят формалните критерии, на които трябва да отговаря лицето в риск. Най-често те са свързани с имуществото, доходите, възрастта, заетостта, работоспособността¹³ и т.н. на лицето. Ако лицето не отговаря на формалните критерии, но е в нужда или е изложено риск, практически то няма достъп до социална помощ. Например описаният в Приложение 3 случай на Кънчо показва, че той не отговаря на условията за социално подпомагане, тъй като не изпълнява формалното изискване да е бил регистриран в продължение на 9 месеца в Бюрото по труда. Случаят, както и много други, показва, че тези хора практически са изключени от системата за социално подпомагане, тъй като докладите на социалните работници нямат приоритетно значение при вземането на решения за предоставяне или отказ на социална помощ. За социалните служби е по-важно дали тези хора разполагат с необходимия документ, който се издава от друга административна институция в съответната община.

Закон за социално подпомагане

Законът за социално подпомагане е основният закон, който установява главните дейности, свързани с предоставянето на социални помощи и социални услуги. Действителният размер на социалните помощи, които всеки конкретен бенефициент получава, се определя въз основа на *диференциран минимален доход*. Диференцираният минимален доход представлява определен процент от гарантирания минимален доход, чийто размер зависи от степента на уязвимост и предполагаемите парични нужди на всяка отделна група бенефициенти. Тези групи се определят според тяхната възраст, вид на домакинството (самотните възрастни хора се разглеждат отделно от семействата) и степен на инвалидност. Законът определя степента на инвалидност чрез концепцията за загуба на работоспособност. Степента на инвалидност се определя от специални комисии, които определят степента на работоспособност в проценти. Законът за социално осигуряване различава хора със степен на инвалидност от 50 до 70 % и над 70 %.

Този закон определя видовете социални помощи, които са разделени на месечни, целеви и еднократни. Тези помощи се отпускат след преценка на следните параметри — доходи, имущество, семейно положение, здравословно състояние, трудова заетост, възраст и други констатирани обстоятелства. В Приложение 2 са описани подробно различните видове социални помощи, клиентите и размерът на социалните помощи.

Основният недостатък на този закон е, че той ограничава социалния работник с прилагането на формални критерии за потребностите на клиентите, като на практика не се

¹³ Понятието „намалена работоспособност“ е типично за българската практика. Понятието е широко разпространено и се използва често, като по същество означава възможността или невъзможността на лице да работи или дали лицето има намалена работоспособност. Степента на работоспособност се оценява от експертните лекарски комисии.

извършва социална работа в подкрепа на нуждаещите се хора. Социалните работници са заети с изчисляването на диференциран минимален доход, отчитайки параметрите на всеки клиент, и с оценка на конкретния гарантиран минимален доход.

Социални плащания съгласно Закона за интеграция на хората с увреждания

Този закон определя основните социални помощи, които се изплащат на лицата с увреждания, имащи право да получават месечни добавки за социална интеграция, съобразно вида на интеграцията и степента на увреждането и въз основа на социална оценка. Базата за изчисляване на месечната добавка за социална интеграция е гарантираният минимален доход, който се определя от Министерския съвет съгласно чл. 12(3) от Закона за социално подпомагане. По този начин законът дава право на лицата с увреждания, независимо от техния доход, условия на живот, заетост, образование и т.н., да получават месечна добавка, при условие че имат намалена работоспособност. Степента на загубата на работоспособност се определя от експертни лекарски комисии, които издават така наречените „експертни решения“.

За разлика от Закона за социално подпомагане, този закон дава реални възможности на хората с увреждания и той не е ограничителен в своя подход, но отново се основава на формалния критерий „процент на намалена работоспособност“ без оценка на реалните потребности и възможности на конкретното лице. Най-често предоставяната месечна добавка е 9,75 BGN за транспортни услуги, диетично хранене и лекарствени средства. Повечето от подкрепяните по този закон лица получават 2 месечни добавки, т.е. 19,50 BGN. Законът позволява предоставянето на до 4 месечни добавки, т.е. приблизително 39 BGN. В Приложение 2 са представени подробно случаите на хора, които имат право на социални помощи, и размерът на социалното подпомагане, което могат да получат.

Сериозен недостатък на закона е, че той не предоставя права и приоритетно значение на интеграцията във връзка с откриването на случаи и работата по тях за постигане на целите за независимост. Ролята на социалния работник е по-скоро да прави изчисления за оценка на размера на месечните помощи.

Закон за семейни помощи за деца

Последните изменения в Закона за семейни помощи за деца бяха направени през 2009 г. Законът урежда условията за придобиване на право на семейни помощи при бременност, раждане и отглеждане на деца. Семейните помощи по този закон са:

- **Еднократни помощи** при бременност, раждане, отглеждане на близнаци до навършване на една година, отглеждане на дете до навършване на една година от родител, учещ в редовна форма на обучение;
- **Месечни помощи за дете** до завършване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст, и месечни помощи за отглеждане на дете до навършване на една година.

Право на семейни помощи имат бременните жени — български граждани; изплащат се помощи и за децата, които са отглеждани в страната, на семейства, в които единият от родителите е български гражданин, и за децата с българско гражданство.

В Приложение 2 към настоящия доклад са представени подробно различните видове помощи, както и условията, на които трябва да отговарят бенефициентите. В Приложение 3 са описани случаи на семейство с повече от едно дете и един родител, методиката за изчисляване на социални помощи, санкции и връзки с други социални плащания.

Закон за закрила на детето:

Определено трябва да бъде отбелязано, че този закон е положителен пример за социални плащания в България, тъй като е обвързан с изпълнението на конкретни дейности, свързани със социална работа и управление на случаите. Съгласно този закон едно от най-важните предварителни условия за социално подпомагане е наличието на случай на дете в риск, което е настанено в семейство на близък роднина, приемно семейство или дете с увреждания. Подпомагането е свързано с оценката и социалния доклад, който се изготвя от социалния работник. Трябва също така да бъде налице случай на дете в риск, така че семейството да бъде подпомогнато при отглеждането на детето. В представените в този доклад разговори със социални работници се изразява одобрение за предоставената на тези семейства подкрепа, тъй като тя показва постигането на осезаеми резултати. Конкретните параметри на плащанията по този закон са представени подробно в Приложение 2.

1.4 Схеми за минимален доход (МД) и преходът към заетост

Според събраната през третото тримесечие на 2008 г. информация, която се предоставя от Националния статистически институт, икономически активното население в България е общо 3544 млн. души на възраст 15—64 години. Броят на икономически неактивните хора на възраст между 15 и 64 години е 1627,1 хил. души, или 31,5 % от населението в същата възрастова група. Почти половината от неактивните лица (на възраст 15—64 г.) не желаят да работят или не търсят активно работа поради участие в различни обучения или по лични или семейни причини, като отглеждане на малки деца и др. Групата на обезкуражените хора (на възраст 15—64 г.) е 143,5 хил., или 8,8 % от икономически неактивните хора в същата възрастова група.

Министерството на труда и социалната политика играе важна роля в провеждането на държавната политика на заетост чрез Агенцията по заетостта, която има статут на изпълнителна агенция към министерството. Агенцията по заетостта разполага с мрежа от децентрализирани структури на регионално и общинско равнище — регионални служби по заетостта и бюра по труда. Безспорно доскоро официалната статистика показваше значителен спад в нивото на безработица в страната. От друга страна, изготвената през 2007 г. оценка от българската Сметна палата¹⁴ показва, че програмите за борба с безработицата не са довели до създаване на трайни работни места, а по-скоро чрез субсидирани програми за заетост правителството изкуствено е извадило от статистиката

¹⁴ Сметна палата на Република България. (2007). Доклад за резултатите от извършен одит на дейността по Национална програма „От социални помощи към осигуряване на заетост“ за периода 01.01.2004—31.12.2006 г.

на безработните определени групи, като им е осигурило минимални заплати. Този анализ бе подкрепен от независими експерти и неправителствени организации, които посочват, че въздействието на програмата за заетост на първичния пазар на труда е било много малко.

Премиерът Сергей Станишев заяви при откриването на Седмицата на социалната политика¹⁵, че България трябва да намери разумен начин да се интегрира в европейската политика и пазар на труда. В събитието взеха участие г-жа Масларова, министър на труда и социалната политика, представители на Европейската комисия и представители на словенското председателство през май 2008 г. Г-н Станишев подчерта необходимостта от провеждане на повече курсове за квалификация и преквалификация, които трябва да осигурят допълнителни човешки ресурси за нуждите на работодателите в България. Той също така акцентира върху факта, че субсидираната от държавата заетост е изчерпала своето значение и потенциал и че България силно се нуждае от висококвалифицирани работници¹⁶. Той посочи също, че усилията на правителството трябва да бъдат концентрирани върху развитието на нови политики в областта на заетостта, насочени по-специално към общностите с нисък доход в България.

Следва да се отбележи, че социалната политика на правителството трябва допълнително да бъде подобрена и развита, и е логично, когато съществува бюджетен излишък, да се настоява правителството да отдели повече финансови средства за мерки на социалната политика. Правителството също така трябва да мисли както за хората, които създават националния доход, така и за хората, които ползват социални трансфери. В този смисъл намаляването на данъците и преразпределянето на бюджета би било разумна държавна политика, която би ограничила нискоэффективните държавни програми и разходи.

1.5 Размери на помощите за различни лица и домакинства

Националните данни показват, че бедността засяга най-много домакинства в ромската общност и домакинства на хора, които живеят сами. Държавата реагира на този проблем, като съгласно Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане през 2007 г. подкрепи общо 253 648 лица и семейства, живеещи в бедност, чрез месечни помощи, еднократни социални помощи и целеви помощи. През 2007 г. бяха изплатени средства в размер на 74 039,08 хил. BGN. Това показва, че всяко семейство или лице, живеещо в бедност, са били подкрепени от правителството със сумата от 291,89 BGN за цялата година. Тази сума бе крайно недостатъчна, особено за семействата с повече от едно дете. Трябва да се отбележи, че сумата от 291,81 BGN е средна; някои хора са получили само еднократни помощи, а други са получавали социални помощи за определен брой месеци. Представените в настоящия доклад примери от теренната работа ясно показват, че някои семейства, особено възрастни хора, получават помощи, които са изключително ниски и дори обидни за хората в нужда.

Конфедерацията на независимите синдикати в България (КНСБ) провежда свое собствено наблюдение на издръжката на живота, което показва, че през април 2009 г. издръжката на живота е достигнала нови рекордни нива — 479 BGN на месец на човек (четиричленно домакинство — 2-ма възрастни с 2 деца). Това означава, че едно домакинство трябва да

¹⁵ http://www.lev.bg/view_article.php?article_id=17332

¹⁶ Реч на премиера Станишев по повод откриването на седмицата на социалната политика, 26.05.2008 г. Публикувана на официалния уебсайт на правителството <www.government.bg>.

разполага общо с 1916 BGN на месец, за да посрещне своите разходи и да изпълни калорийните критерии. Домакинствата в България, които могат да спечелят тази сума, са под 10 %. Сравнението между средната сума, която бедните хора получават от държавата, и месечната издръжка на живота, която се изчислява на 479 BGN от КНСБ, показва, че фактически социалните помощи не допринасят значително за намаляване на равнището на бедност в страната. Данните от наблюдението на бюджетите на НСИ подкрепят това заключение — през 2007 г. делът на семейните помощи за деца и други социални помощи в бюджетите на домакинствата е бил съответно 0,6 % и 2,6 %¹⁷.

Изследването на КНСБ показва, че средните доходи през март 2009 г. са се увеличили със 70 BGN в сравнение с март 2008 г. Изследването на КНСБ също така прогнозира, че общо 6000 души ще останат без работа през май 2009 г.

1.6 Срок на помощите

В България се изплащат месечни, еднократни и непарични социални помощи. В Приложение 2 от доклада е посочен срокът на всеки вид помощ. Проблемът тук е, че социалните помощи не са обвързани със социална работа, те са толкова малки и неравномерно разпределени, че продължителността им няма никакво значение за намаляване на бедността и социалната изолация.

1.7 Условия, санкции и изключения

Настоящото правителство провежда една от най-строгите досега политики на налагане на санкции и ограничения в системата за социално подпомагане. През последните четири години срокът за изплащане на обезщетения за безработица бе намален два пъти и в момента той е шест месеца. Гарантираният минимален доход (ГМД), чрез който се изчисляват социалните помощи, не е променян през последните три години и едва сега, през 2009 г., правителството увеличи неговия размер. Налагането на санкции за семействата с ниски доходи и преустановяването на месечните помощи за отглеждане на деца заради отсъствия от училище са описани в Приложение 3 — случай със семейство с повече от едно дете.

Високопоставени държавни служители, и по-специално министърът на труда и социалната политика г-жа Емилия Масларова, прибягнаха до изключително остър език, насочен срещу най-бедните слоеве от населението, което доведе до отрицателни обществени нагласи сред всички, които получават социални помощи. Честите клиенти на социални услуги и безработните хора подигравателно бяха наричани „упражняващи професията социално слаб“, „мързеливата част от населението“ и пр.

¹⁷ Динамични редове на НСИ от наблюдението на бюджетите на домакинствата 1998—2007 г. Данни от базата данни на НСИ по заявка на авторите.

Няма да допусна ..., казвам това съвсем отговорно и нека всички тези ромски лидери, които настройват хората срещу правителството, да чуят думите ми ... хора, които по цял ден лежат на лява или дясна кълка и чакат държавата да им даде нещо... Те винят правителството, но от друга страна, разчитат на правителството. Те лежат на гърба на останалите български граждани ... Вие обаче също трябва да помогнете (има предвид средствата за масова информация). Ще бъда много доволна, ако на първите страници на пресата се пише какво постигна правителството, колко много хора сме санкционирали, защото тези хора ни излъгаха. Ние ги санкционираме, а те казват, че нямат пари... Всички трябва да внимаваме малко повече какво правим и какво казваме..."
От интервю с г-жа Емилия Масларова — министър на труда и социалната политика, излъчено на 30 юни 2007 г. по „Дарик радио“¹⁸

Безспорно подобни изявления, отправени към обществеността като цяло, карат някои хора да вярват, че онези, които живеят на социални помощи, трябва редовно да бъдат санкционирани, така че да се научат да се справят с проблемите си и да излязат от бедността. Подобни становища са толкова широко разпространени, че редица интернет форуми, статии и излъчвани предавания разпространяват антисоциални становища и нагласи, които могат да бъдат обобщени с изречението — „Да си беден, означава, че си мързелив“.

2. Оценка на схемите за минимални доходи

2.1 Покритие и обхванати лица

В момента правителството продължава да изпълнява програмите за субсидирана заетост и тези програми са по-скоро пречка, отколкото инструмент за създаване на устойчива заетост. Финансирането на програми за заетост изглежда има алтернативен аспект и той е евентуалните работни места, които биха били създадени, ако финансовите средства за субсидиране на заетостта бяха в ръцете на частния сектор.

В един от най-критичните доклади на Института за пазарна икономика (ИПИ), чиито експерти анализират 433 доклада, изготвени от българската Сметна палата през периода 1998—2007 г., се прави заключението, че за повече от 10 години са били разходвани над 20 млрд. BGN за програми за заетост без ясен резултат. Един от тези примери са разходваните 357 400 хил. BGN по програма „От социални помощи към осигуряване на заетост“. За да намери работа на около 801 души на първичния пазар на труда, правителството е изразходвало по програмата по 445,69 хил. BGN за всяко безработно лице. Изследването обхваща провежданата политика на заетост от последните две правителства¹⁹ през периода 1998—2007 г.

През последните години Агенцията по заетостта започна няколко инициативи за насърчаване на заетостта и социалната интеграция (интеграция в пазара на труда) на ромите. Една от активните политики на пазара на труда от Националния план за действие по заетостта през 2008 г. е насочена предимно към групите от неактивни лица, включително групата на обезкуражените хора. Планът взема предвид индивидуалните

¹⁸ http://dariknews.bg/view_article.php?article_id=158529

¹⁹ Институт за пазарна икономика (16 декември 2008 г.). Успехите и провалите на българските правителства 1998—2007 г.: Преглед на одитните доклади на Сметната палата на Република България.

особености на всяко лице от целевата група на пазара на труда, като обръща специално внимание на натрупването на негативни нагласи към заетостта у всеки бенефициент. В тази насока правителството планира да предприеме дейности, насочени към безработните лица от ромски произход, които не са активни на пазара на труда, имат ниско образование и нямат квалификация. Тези хора се адаптират по-трудно към заетостта и смятат, че нямат място на пазара на труда. Като безспорен успех може да бъде отбелязано, че Агенцията по заетостта пое инициативата за разработване на програмата „Активизиране на неактивните лица“ и включването на роми, които да работят като медиатори по тази програма.

Основната цел на програмата е да бъдат активизирани и включени в пазара на труда някои неактивни и обезкуражени хора чрез използването на индивидуални и административни инструменти и услуги. Целта на програмата е да бъдат привлечени и мотивирани тези хора да се регистрират в бюрата по труда към дирекциите, за да отговарят на условията за включване в обучение или заетост. Програмата се провежда в 9 дирекции „Регионална служба по заетостта“ и в 45 общини чрез изпълнение на следните три компонента:

- работа с неактивни лица (назначаване на медиатори роми);
- панаири за трудова заетост;
- насърчаване и развитие на сътрудничеството на местно равнище по въпросите на заетостта.

Като цяло програмата трудно може да бъде наречена „програма“, тъй като разходите за нея, 219,23 хил. BGN, са по-близки до финансиране на проект, отколкото до финансиране на програма, предназначена за борба с безработицата. Може да се каже, че бюджетът на програмата е по-подходящ за голям проект на неправителствена организация или търговска организация, изпълняваща проект по оперативните програми на Европейския съюз. Въпреки че предметът на националната програма обхваща хора от цялата страна, спорен е въпросът дали програмата „Активизиране на неактивните лица“ има дълбок и многоаспектен подход към премахването на безработицата сред ромската общност.

2.2 Адекватност на схемите за минималните доходи

В тази част се оценява адекватността на схемите за минимални доходи по отношение на праговете за риск от бедност и други национални показатели за средния разполагаем доход, потреблението на домакинствата, равнището на цените и законоустановената минимална заплата.

Както вече бе посочено в доклада, един от сериозните проблеми на системата за социално подпомагане е изискването хората да отговарят на определени формални критерии, за да могат да станат бенефициенти. Едни от създадените в България структури са Териториалната експертна лекарска комисия (ТЕЛК) и Националната експертна лекарска комисия (НЕЛК). Тези структури съществуват на регионално и национално равнище в цялата страна.

Проблемите с експертните лекарски комисии са много и те се признават от правителството като сериозен недостатък на системата. В началото на април 2007 г. специалистите,

работещи в териториалните експертни лекарски комисии, организираха едночасови предупредителни протестни действия²⁰. Те бяха обявени от д-р Пенка Георгиева, член на експертната лекарска комисия в София. Поводът, предизвикал тези протести, бе обидно изказване на министър Емилия Масларова, която заяви, че „всяко второ експертно решение за инвалидност е фалшиво“. Това, което всъщност е необходимо, е цялостен подход към удостоверяването и оценката на степента на инвалидност и работоспособност. Много независими експерти и неправителствени организации защитават реформирането на системата и съответната законодателна рамка.

„56-годишен мъж от Горна Оряховица остана без инвалидна пенсия, след като от местната ТЕЛК преценили, че вроденият му недъг се е самоизлекувал. По рождение левият крак на Александър Митев е с тежка деформация и е по-къс от десния с пет сантиметра. При последната лекарска комисия обаче изненадващо се оказало, че кракът му е пораснал и мъжът попаднал в по-ниска група инвалидност, която автоматично го лишава от пенсия. Заради решението на ТЕЛК вече трети месец мъжът е лишен от единствения си доход — 166 лева инвалидна пенсия. Сега, за да оцелее, събира желязо и хартия от контейнерите.“

DNES INFO 15 април 2009 г.

<http://www.dnes.bg/article.php?id=69489&page=5>

Редица независими експерти, правозащитни организации²¹ и сдружения на хора с увреждания непрекъснато и настоятелно повдигат въпроса за преобладаващо „медицинския“ подход, който се прилага по отношение на хората с увреждания. Този медицински подход води до фактическо неравенство и сегрегация на хората с увреждания. Според тази остаряла концепция хората с трайни физически увреждания са третирани като болни, слаби и неспособни да работят. По този начин увреждането се превръща в основание за дискриминация — смята се, че хората с увреждания не могат да работят, и експертните лекарски комисии установяват степента на загуба на работоспособност на пациента. Тези комисии са съставени предимно от лекари, които определят степента на работоспособност на хората с увреждания въз основа на математически формули. Комисиите издават официален документ (експертно решение) за всеки човек с увреждане и този документ играе съществена роля за достъпа до различни видове обществени услуги. По този начин бе отказан достъп до различни обществени услуги на около 2000 души с увреждания, което предизвика поредица обществени дебати по този проблем.

Приетите от правителството ограничителни мерки са остро критикувани от много независими експерти и социални партньори. Тяхната позиция е, че обсъждането и въвеждането на подобни ограничения за безработните хора, с които те са лишени от социално подпомагане за срок от 6 месеца, не е правилен подход по време на тежка стагнация на пазара на труда. Финансовата кризата ще увеличи нивото на безработица, а евентуалният фалит на стоманодобивното предприятие „Кремиковци“ край София ще доведе до още 6000 безработни. Конфедерацията на труда „Подкрепа“ официално заяви, че „правителството трябва първо да изгради защитна социална мрежа, а след това да обмисля намаляване на социалните помощи“.

²⁰ http://www.dnevnik.bg/bulgaria/2007/03/11/318068_/

²¹ Асоциация за европейска интеграция и права на човека – Пловдив (Eurorights) http://www.eurorights-bg.org/bg/categories/legal_doctrine/m_ekimdjiev/disabled_people_discrimination.html

Цитати от интернет форум на самотни родители:

*Самотна майка: Самотна майка по майчинство с момиченце на 1 г. и 4 м. съм. Таткото не плаща издръжка и не ни дава нито лев! Преди месец попитах в социални грижи полага ли ми се някаква помощ като самотен родител. Казаха ми да подам молба за еднократна помощ за отопление /друго нищо не се полага! / ... След една камара бумащини и писания, плюс 3 пъти разхождане и редене на опашки ... и доста унижения, подадох молба за целева еднократна помощ от 260 лв. Но уви, след 3 дни ми се обадиха и ми съобщиха, че молбата ми не е одобрена и не ми се полага помощ, доходът ми надхвърлял прага! Да! На въпроса ми: колко е този праг, който, според тях, аз надхвърлям с 220 лв. майчинство ми бяха дадени 3 различни отговора! Та питам аз, дано някой тук знае отговора: **каква** е сумата, която трябва да има като доход на месец 1 самотна майка с бебе, за да ѝ се полагат все пак помощи? Излиза, че не трябва да взема майчинство? Що за парадокс е това! А иначе, нека да има раждаемост...*

Vesitod: Оказва се, че самотните родители в момента не трябва да получават повече от 114+35 лв. на месец, за да ползват месечна помощ за отопление. И това е след гръмко обявеното увеличение, с което Масларова се гордее. Гарантираният минимален доход в БГ е 55 лв. Самотните родители могат да ползват 208 на сто от него, което прави 114 лв. Плюс 35 лв. месечна помощ за отопление — 149 левчета, не повече. На практика наистина излиза, че трябва да се откажеш от детските, за да може държавата да ти плаща парното. Учудва ли те....

Интернет форум „Самотни родители“:

<http://forum.samotniroditeli.com/index.php?topic=246.0>

Като цяло размерът на социалното подпомагане в България е изключително нисък и недостатъчен, за да покрие основните потребности на хората. Това е сериозен проблем, който личи не само в случаите, описани в Приложение 3, но и при редица разговори, които проведохме с клиенти на социалното подпомагане и с работещи в системата социални работници. Установеният гарантиран минимален доход е толкова нисък и недостатъчен, че предоставената подкрепа на хората в нужда става твърде неефективна.

Друг сериозен проблем на системата за социално подпомагане, който често се обсъжда в този доклад, е, че *социалното подпомагане* само по себе си не е обвързано със съвременна социална работа по случаите, както това се прави по Закона за закрила на детето.

2.3 Ефективност на схемите за минимални доходи с оглед намаляване на бедността и мотивация/демотивация за работа

През последните четири години България провежда силна държавна политика на намаляване на срока на социалните помощи и пълна заетост. Някои от тези инициативи се провеждат чрез последователни действия — срокът на правото на социални помощи първоначално бе намален на 18 месеца, след това на 12, а накрая — на 6 месеца. След този период социалните помощи се спират за срок от 1 година, след което лицето може да ги получава в продължение на още 6 месеца²². Това ограничение не важи по отношение на някои групи, които според правителството и законодателната власт имат основателна причина да не участват в работната сила. Това са родителите, които се грижат за дете до 3-годишна възраст, лицата с трайни увреждания, лицата, които се грижат за болен член на

²² Тези промени бяха въведени чрез изменения в Кодекса за социално осигуряване, чл. 12. Срокът от 18 месеца влезе в сила от 1 юли 2006 г., срокът от 12 месеца беше въведен от 1 юли 2008 г., а последното изменение, с което срокът беше определен на 6 месеца, беше въведено от 1 януари 2009 г.

семейството — роднина или лице с трайно увреждане, лицата с остро психично заболяване. Като цяло обаче философията зад тази реформа по същество бе философията за недостойните бедни, които не искат да работят. Реформите бяха вдъхновени от неолиберални мозъчни тръстове и икономисти, които са привърженици и на плоския данък²³. Тези идеи получиха силната подкрепа на министъра на труда и социалната политика и на премиера, които съчиниха известния израз „да се сложи край на професията социално слаб“²⁴. По-късно тази формулировка придоби официален статут и стана известна като *кампанията „Не на професията социално слаб“*²⁵. Този подход се поддържа дори и сега, когато финансовата и икономическа криза засегна много повече хора, които загубиха своите работни си места очевидно поради непредвидени обстоятелства, а не защото не искат да работят. Логиката тук вероятно е, че ще има известно забавяне, преди тези хора да преминат първо през системата на обезщетения за безработица, а след това през периода от 6 месеца до последната защитна мрежа. Но може също така да се предположи, че има трайно безработни лица, които получават социални помощи и искат да си намерят работа, но не могат да направят това при намаленото търсене на труд и увеличаващата се безработица. Тези хора ще бъдат санкционирани допълнително чрез прекъсването на техните социални помощи в разгара на финансовата и икономическа криза. Не е ясно колко получатели на социални помощи са били „активизирани“ и колко са останалите без подкрепата на последната защитна мрежа. Липсва анализ за това колко лица, които преди са получавали месечни социални помощи, са останали с доход под диференцирания минимален доход за тяхната група.

3. Връзка между схемите за минимални доходи и другите два стълба на стратегията за активно приобщаване

3.1 Подкрепа за получателите на МД чрез (индивидуална) заетост и програми за обучение

Общият брой на лицата, които са преминали обучение по програми на Министерството на труда и социалната политика през 2008 г., е над 70 000 души (73 961 според плана²⁶). В бюджета на Министерството на труда и социалната политика за 2009 г. са предвидени

²³ Тази концепция беше развита от Богданов, Л. и Ангелов, Г. (2006 г.). *Интеграция на ромите в България: необходими реформи и икономически ефекти*. София. В доклада се представя и класическият аргумент за бедното (ромско) домакинство, получаващо достатъчно помощи, които превръщат нископлатената работа (например на минимална работна заплата) в непривлекателна алтернатива. Изводът е, че размерът на помощите за това домакинство трябва да бъде намален или (още по-добре) помощите трябва да бъдат спрени след известен период.

²⁴ Идеята зад тази формулировка е, че съществува категория хора, които не желаят да работят, въпреки че могат да правят това, за които получаването на помощи се е превърнало в „професия“. Смятаме, че тези думи илюстрират подхода на правителството към социалните помощи по-добре от официалните документи.

²⁵ Направени бяха много медийни публикации за „кампанията“, включително интервюта и отчети на децентрализираните структури на Агенцията за социално подпомагане, в които се обяснява напредъкът на кампанията и колко много хора са били официално уведомени, че техните социални помощи ще бъдат спрени. Достатъчно е в „Гугъл“ да се напише на български „професията социално слаб“, при което излизат многобройни резултати от уебсайтовете на различни медии.

²⁶ МТСП. (Септември 2008 г.). Постижения в областта на труда и социалната политика през трите години на управлението 2005—2008 г.

185 753 хил. BGN²⁷ (94 974 хил. EUR) за „квалификация и програми за безработни лица“. Това перо е под общата програмна позиция „активизиране на безработните и неактивните лица и подобряване на качеството на работната сила на безработните и заетите лица“²⁸. Тези средства явно ще бъдат разделени между програмите за безработни, а неактивните лица сред тях са най-вече хората с доход под диференцирания гарантиран минимум. Планираната по тази позиция сума през 2008 г. бе значително по-малка — 145 068 хил. BGN (74 172 хил. EUR), следователно се предвижда да бъде поставен по-голям акцент върху обучението. Проблемът тук обаче е, че обикновено през годината се усвояват значително по-малко средства за обучение. Така например до края на третото тримесечие на 2008 г. реално са били изразходвани едва 53 165 хил. BGN (т.е. малко повече от една трета) от планираните средства. Затова повишаването на отпускните средства няма да доведе до никакви промени, ако процентът на усвояване не бъде повишен²⁹.

Основният аргумент на правителството за определянето на срок за отпускане на социални помощи е, че тази мярка ще активизира някои от трайно безработните и обезкуражените лица и ще ги накара да търсят активно работа или да се включат в краткосрочна програма за обучение, където известно време могат да получават малка стипендия и да подобрят възможностите си за заетост.

3.2 Подкрепа за получателите на МД чрез достъп до качествени услуги

Подкрепата за бенефициентите по схеми за МД и за техните семейства (особено децата) за подобряване на достъпа до обществени услуги е жизненоважен компонент от социалната интеграция. В този раздел ще разгледаме две най-основни обществени услуги — здравеопазване и образование.

Когато разглеждаме макроикономическите и бюджетни показатели, свързани с разходите за социално подпомагане, трябва да имаме предвид, че българското правителство е възприело така нареченият диференциран подход към разпределянето на основните категории помощи от последната социална защитна мрежа — месечните социални помощи. Тази категория помощи осигурява обща компенсация за ниския доход на получателите, който се дължи на продължителна безработица поради различни обстоятелства. Диференцираният подход принципно означава, че месечните социални помощи на потенциалните получатели, които са безработни, обезкуражени (т.е. вече не търсят работа, защото не смятат, че могат да намерят) или въобще нямат желание за работа и нямат „основателна причина“³⁰ за това, трябва да бъдат спрени след определен

²⁷ С изключение на програмите „Красива България“, JOBS и разходи за управление и администрация на програмата.

²⁸ Бюджет на Министерството на труда и социалната политика за 2009 г. по програми

²⁹ Тримесечен финансов отчет към 30 септември 2008 г. за степента на изпълнението на утвърдените политики и програми по бюджета на Министерството на труда и социалната политика

³⁰ Понятието „основателна причина“ не се използва в законодателството или официални документи на правителството, а само в медиите. Можем обаче да разберем какво е неговото значение, ако разгледаме групите бенефициенти, които са изключени от правилото за прекъсване на помощите — лица с увреждане, лица, които се грижат за дете, за болен роднина и др. По принцип хората, които могат да работят, но поради някакво стечение на обстоятелствата не правят това, според правителството и законодателя не трябва да получават месечни социални помощи, независимо от размера на дохода си. Това означава, че според правителството и законодателя концепцията за гарантиран доход не е универсална — някои хора не заслужават подобно отношение.

период (в момента 6 месеца). Това е замислено като мярка за активизиране, която да накара тези бенефициенти на социалната система да пожелаят да работят и да търсят работа, защото в противен случай няма да имат никакви редовни доходи в продължение на една година.

Всъщност целта на диференцирания подход към месечните социални помощи е да бъде намален броят на бенефициентите. Затова изпълнението се смята за добро, когато реалният брой на бенефициентите е по-нисък от планираното, както се вижда от Отчета за изпълнение на целите за 2008 г. на МТСП. В точка „Изплащане на месечни социални помощи“ от отчета се посочва предварително определена цел от 112 500 лица средномесечно³¹. Действителният средномесечен брой лица е 42 804, което се оценява като пълно постигане на целта. Това е важно, тъй като при други видове помощи, както се вижда от същия отчет, целта се смята за постигната, ако действителното усвояване достига или превишава планираното. Намаленото усвояване на месечни социални помощи също ясно се вижда в бюджетните данни за 2008 г. До края на третото тримесечие за месечни социални помощи са изразходвани 30 829,73 хил. BGN (15 762,99 хил. EUR), докато общата планирана сума за годината по Закона за държавния бюджет е 85 850 хил. BGN (43 894,41 хил. EUR). Следователно през първите три тримесечия са разходвани 37 % от планирания бюджет³². За сравнение общият бюджет на Министерството на труда и социалната политика за 2008 г. бе 1 030 731,79 хил. BGN (527 004,80 хил. EUR), от които 937 913 хил. BGN са предназначени за различни програми.

Достъпът до здравни услуги продължава да е най-проблемната част от политиката на социално приобщаване. Броят на хората, които нямат здравни осигуровки, продължава да е голям. Създаден бе специален фонд, предназначен за лечение на неосигурени лица, в размер на 5 млн. BGN, който е много малък в сравнение с броя на неосигурените лица, но дори и тази сума никога не се използва заради прекалено рестриктивните условия за доход, които обсъдихме в нашите предишни доклади. Точката „Осигуряване на болнична медицинска помощ за диагностика и лечение“ е една от малкото точки, за които в Отчета за изпълнение на целите за 2008 г. се посочва, че е незадоволително постигната. По тази точка, която е свързана най-вече с предоставянето на медицински грижи на уязвимите групи, за годината са били планирани 4000 лица, а едва 421 са получили подобни грижи. Направено е малко и за ограничаване на частните незаконни плащания за медицински грижи, които значително увеличават частните разходи за здравеопазване. Делът на личните разходи за предписани лекарства също е най-високият в ЕС, повече от 55 %, а Националната здравноосигурителна каса заплаща останалата част, което би трябвало да рефлектира върху достъпа до здравни грижи на групите с ниски доходи. Не знаем обаче за провеждането на изследвания, които измерват този ефект.

Отчетът за постигане на целите за 2008 г. показва също, че разходите за месечни помощи за отглеждане на дете за деца до една година и за деца до завършване на средно образование са по-ниски от планираните, но тъй като тези помощи са универсални, е трудно да се прецени защо се явява тази разлика. Усвоените еднократни помощи за записване в първи клас в училище, които се предоставят в зависимост от дохода, също са 2/3 от планираните, които са 45 000 случая. Въпреки че учебниците са безплатни до 7-и клас, родителите трябва да покриват допълнителни еднократни и повторяеми частни

³¹ МТСП. (2009 г.). Отчет за изпълнение на целите за 2008 г.: Стратегическа цел VI. т. 1.

³² Тримесечен финансов отчет към 30 септември 2009 г. за степента на изпълнението на утвърдените политики и програми по бюджета на Министерството на труда и социалната политика

разходи, включително за закупуване на тетрадки, моливи и други необходими материали, разходи за транспорт (в градовете) и разходи за училищен обяд, който често е субсидиран с някакъв процент, но не се покрива изцяло.

Приложение 1 — Видове социални помощи, допустимост, бенефициенти и размер на социалните помощи

ЗАКОНИ	ВИД НА СОЦИАЛНАТА ПОМОЩ	СРОК НА ПОЛУЧАВАНЕ	КЛИЕНТИ	РАЗМЕР НА СОЦИАЛНАТА ПОМОЩ	ЗАБЕЛЕЖКИ
ЗАКОН ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ	Месечни помощи	Не повече от 12 месеца; периодът не може да бъде продължаван	Лица в трудоспособна възраст	Минимален размер 42,90 BGN Максимален размер 47,45 BGN	Ако определено лице има други източници на доход, като например помощи за деца, доход от трудова дейност или наем, размерът на месечните социални помощи се определя след изчисляване на диференциран минимален доход на основание на Закона за социално подпомагане и гарантиран минимален доход (ГМД) след приспадане на дохода на лицето или домакинството през определен месец. Това означава, че лице може да получава по-малко пари от минималния размер на социалната помощ (42,90 BGN). По принцип хората получават между 20 и 30 BGN, но в много случаи и по-малко от 10 BGN.
		До една година, периодът не може да бъде продължаван	Хора в пенсионна възраст	Минимален размер 65,00 BGN Максимален размер 107,25 BGN	Ако лице получава социална пенсия в размер на 106,07 BGN и е на повече от 75 г. и живее само, тогава то има право да получава месечна социална помощ от 1,18 BGN.
			Лица с установена степен на трайно намалена работоспособност повече от 50 %	Минимален размер 65,00 BGN Максимален размер 81,25 BGN	Пример: Жена на 28 г. в трудоспособна възраст със степен на увреждане над 51 %, без доходи от трудови правоотношения или наем има коефициент 100 % от гарантирания минимален доход (ГМД). В този случай тя има право да получи пълния размер социална помощ от 65 BGN.
	Еднократни помощи	Веднъж годишно или в случай на злополука (смърт, природно бедствие и др.)	Български граждани	Не е установен минимален размер Максимален размер 325 BGN	Изчисляването на този вид социална помощ се извършва въз основа на социален доклад. Помощта се одобрява от директора на Дирекцията за социално подпомагане.
	Целеви помощи за транспортни услуги	Веднъж годишно	Хора със степен на намалена работоспособност 71 %	Според цената на билета	
			Майки с повече от 2 деца имат право на безплатно двупосочно пътуване с влак или автобус в страната веднъж годишно.	Според цената на билета	

БЪЛГАРИЯ

	Наредба № РД-07-5 от 16 май 2008 г. за условията и реда за отпускане на целева помощ за отопление	Веднъж годишно	Лица или семейства, чийто средномесечен доход през последните шест месеца е по-нисък или равен на диференцирания минимален доход; тези граждани имат право на помощи за отопление съгласно чл. 10 и 11	Минимален размер 65,00 BGN Максимален размер 81,25 BGN	Пример: Коефициентът на семейство от двама съпрузи, които живеят заедно и имат минимален доход (всеки от тях получава социална пенсия от 106,07 BGN), се изчислява на 144 % за всеки от тях. Размерът на еднократната социална помощ за отопление се изчислява по следната формула $(144\% \times 2) \times 65 \text{ BGN} = 187,20 \text{ BGN}$. Те обаче няма да имат право да получат целеви помощи за отопление, ако доходът на единия съпрузите е по-висок от социалната пенсия, т.е. 106,07 BGN. Ако само единият от съпрузите получава социална пенсия, а другият няма доход от трудови правоотношения или от други източници, тогава те имат право да получат целеви помощи за отопление.
ЗАКОН ЗА СЕМЕЙНИ ПОМОЩИ ЗА ДЕЦА	Семейни помощи при бременност	За периода от 45 дни преди определения термин за раждане	Жени, които не са социално осигурени и чийто доход на член от семейството е по-нисък или равен на 350 BGN на член от семейството	Размерът на помощта е 150 BGN	
	Еднократна помощ при раждане на живо дете съгласно член 6	При раждане на детето, но не по-късно от три години след раждането	Майка на живородено дете	Помощта за първо дете е 250 BGN. За второ дете — 600 BGN. За трето дете и всяко следващо дете помощта е 200 BGN.	Помощта се изплаща независимо от дохода на семейството, но в случаите, когато детето е настанено в специализирана институция, помощта се спира.
	Месечни помощи (помощи за деца) по член 7 за дете до завършване на средно образование	Една календарна година	За дете до завършване на средно образование	35 BGN за дете	Сумата се изплаща, при условие че доходът на член от семейството е по-нисък или равен на 350 BGN.
			За близнаци до завършване на средно образование	52,50 BGN за всеки близнак	
		Една календарна година	За дете, настанено при близки роднини или в приемно семейство	35 BGN за дете	Доходът на член от семейството не се взема предвид, когато децата са настанени при близки роднини или в приемно семейство.
	Месечни помощи за отглеждане на дете	До една година	Майка, която не е социално осигурена	70 BGN (двоен размер)	Доходът на член от семейството не се взема предвид, когато в семейството има дете/деца с увреждания.
			Социално осигурена майка	100 BGN	Пребивава постоянно в страната
			Получава обезщетение по Кодекса за социално осигуряване, което е равно на 90 % от нетния доход	Ако майката не започне работа, след като детето навърши една година, тя получава месечна помощ съгласно Кодекса за социално осигуряване, която е равна на размера на една минимална работна заплата, например 240 BGN за 2009 г.	

БЪЛГАРИЯ

	Месечни помощи за отглеждане на дете с увреждания	До 2 години	Майка или осиновител на дете	Размерът на помощта за майка, която не е социално осигурена, е 100 BGN	Независимо от дохода на семейството
	Месечни помощи за отглеждане на близнаци	До 2 години	Майка или осиновител на дете	Майка, която не е социално осигурена, получава 100 BGN за дете	Това е нов вид помощ, която разрешава месечни помощи за всяко живо дете (двойки и тройки близнаци)
	Еднократна целева помощ за деца, записани в първи клас (чл. 10)	Еднократна помощ	Майка или осиновител на дете	150 BGN, като 20 % са в парични средства и 80 % в натура	Помощта се изплаща, при условие че доходът на член от семейството не надвишава 350 BGN. Според Закона за закрила на детето доходът на член от семейството не се взема предвид, когато детето е настанено при близки роднини или в приемно семейство. До 2007 г. това беше непарична социална помощ, например предоставяне на облекло и обувки със знака на МТСП. След протести, организирани от недоволни майки, тази практика бе преустановена. От 2008 г. 20 % от помощта се предоставя в парични средства, а останалите 80 % представляват непарична помощ под формата на обувки и облекло. Ако детето не бъде записано в училище, социалната помощ трябва да бъде върната на социалните служби.
ЗАКОН ЗА ИНТЕГРАЦИЯ НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ	Месечна добавка за транспортни услуги	Всеки месец до изтичане на срока на социалната оценка	Лице с увреждания, което има експертно решение за над 50 % намалена работоспособност, издадено от експертна лекарска комисия	9,75 BGN	15 % от гарантирания минимален доход (ГМД)
	Месечна добавка за информационни и телекомуникационни услуги	Всеки месец до изтичане на срока на социалната оценка	Лице с увреждания, което има експертно решение за над 90 % намалена работоспособност и личен асистент, издадено от експертна лекарска комисия	13,00 BGN	20 % от ГМД
	Месечна добавка за обучение	Всеки месец до изтичане на срока на социалната оценка	Лице с увреждания, което има експертно решение за над 50 % намалена работоспособност и личен асистент, издадено от експертна лекарска комисия	9,75 BGN	20 % от ГМД

БЪЛГАРИЯ

Месечна добавка за балнеолечение и рехабилитационни услуги	Всеки месец до изтичане на срока на социалната оценка	Лице с увреждания, което има експертно решение за над 90 % намалена работоспособност, издадено от експертна лекарска комисия	9,75 BGN	15% от ГМД
Месечна добавка за диетично хранене и лекарствени средства	Всеки месец до изтичане на срока на социалната оценка	Лице с увреждания, което има експертно решение за над 71 % намалена работоспособност, издадено от експертна лекарска комисия	9,75 BGN	15 % от ГМД Обикновено тази помощ се разрешава в случай и при наличие на удостоверение от личния лекар, че лицето се нуждае от диетичен режим на хранене или от рецептурна книжка за лекарства, които се заплащат частично от здравноосигурителната каса
Месечна добавка за достъп до информация	Всеки месец до изтичане на срока на социалната оценка	Лице с увреждания, което има експертно решение за над 71 % намалена работоспособност, издадено от експертна лекарска комисия	9,75 BGN	15 % от ГМД Най-често се отпуска на лица с увреден слух и зрение
Месечна добавка за наем на общинско жилище (апартамент)	Всеки месец до изтичане на срока на социалната оценка	Лице с увреждания, което има експертно решение, издадено от експертна лекарска комисия	Отпуска се пълната сума съгласно правилата на общината	Право на добавката имат лица с намалена работоспособност, които живеят сами. Договорът за наем трябва да бъде сключен с лицето.
Месечна добавка за дете с трайно увреждане съгласно чл. 43	Всеки месец до изтичане на срока на социалната оценка	Лице със степен на увреждане над 51 %, което има експертно решение, издадено от регионалната експертна лекарска комисия	168 BGN	Размерът на помощта е 20 % от минималната работна заплата до завършване на средно образование, но до навършване на 20-годишна възраст.
Целеви помощи за закупуване и ремонт на помощни средства и приспособления за лица с увреждания	Всеки месец до изтичане на срока на социалната оценка	Лице с увреждания, което има експертно решение, издадено от експертна лекарска комисия и лекарска консултативна комисия	Сумите се определят съгласно списък на помощните средства за лица с увреждания, изготвен от министъра на труда и социалната политика	Съгласно списък на помощни средства и приспособления, изготвен от министъра на труда и социалната политика

БЪЛГАРИЯ

	Целеви помощи за покупка и приспособяване на лично моторно превозно средство и място за паркиране	Еднократна помощ	Лице със степен на увреждане над 90 %, което има експертно решение, издадено от експертна лекарска комисия	1200 BGN	Условие: Месечният доход на всеки член от семейството през последните 12 месеца трябва да бъде по-нисък или равен на трикратния размер на ГМД, т.е. 195 BGN. Членовете на семейството трябва да работят или да се обучават и не трябва да са използвали данъчни облекчения за внос на лични превозни средства.
	Целеви помощи за преустройство на жилище	Еднократна помощ	Лице със степен на увреждане над 90 %, което ползва инвалидна количка и има експертно решение, издадено от експертна лекарска комисия	600 BGN	Условие: Месечният доход на всеки член от семейството през последните 12 месеца трябва да бъде по-нисък или равен на трикратния размер на ГМД, т.е. 195 BGN.
	Допълнителна финансова помощ за разходи за пътуване в страната или покупка или ремонт на помощни средства и приспособления за лица с увреждания	В зависимост от потребностите на клиента	Лице, което има експертно решение, издадено от експертна лекарска комисия	Пълно покритие на цените на използваните билети след представянето им в Дирекциите за социално подпомагане	Лицето трябва да пътува във втора класа с влак или автобус. Необходимо е да бъде представен официален документ, издаден от лицето, което изгражда или ремонтира помощните средства или пособия за лица с увреждания.
ЗАКОН ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО	За деца, които се реинтегрират, за тях се полагат приемни грижи или са настанени при близки роднини	Месечни помощи	За деца, настанени при близки роднини и в приемни семейства, ако средният месечен доход на семействата и непълнолетните деца е по-нисък от петкратния размер на ГМД	За деца до 7-годишна възраст — размерът на помощта е до 195 BGN. За деца на възраст 7 — 14 год. — до 227,50 BGN За деца на възраст 14 — 18 год. — до 260 BGN	Помощта се изплаща всеки месец за календарна година само ако съществува случай, в който се налага превенция и реинтеграция, отглеждане на дете в семейство на близки роднини или в приемно семейство. Ако семейството има повече от едно дете, помощта се изплаща за всяко дете поотделно. За деца с увреждания се изплаща месечна добавка, равна на 75 % от ГМД, независимо от размера на дохода на семейството.
	За деца, които се реинтегрират, за тях се полагат приемни грижи или са настанени при близки роднини	Еднократни помощи	Независимо от дохода на семейството	Общият размер на годишната еднократна помощ може да бъде до петкратния размер на ГМД, т. е. 325 BGN.	Тази социална помощ се изплаща, за да се отговори на определени потребности, които са възникнали заради инцидент, и не е свързана с помощите за деца. Сумата може да бъде изплатена еднократно или да бъде разделена на равни суми, изплащани в продължение на няколко месеца.

Приложение 2 — Казуси от теренната работа с различни семейства, които имат право на социални помощи

Самотен родител

Таня е самотен родител и отглежда сама детето си. То се казва Наталия и е на 8 години. Наталия посещава редовно училище³³. Това семейство има два коефициента, тъй като се състои от двама членове. Коефициентите са постоянни и се определят съгласно Закона за социално подпомагане (ЗСП).

Като самотен родител, който отглежда сам детето си, Таня има коефициент 100 % от гарантирания минимален доход (ГМД), който е 65 BGN. Коефициентът на Наталия съгласно ЗСП е 91 % от ГМД, тъй като е под 16-годишна възраст и е ученичка. Изчисляването на диференцирания доход на семейството се извършва по следния начин: (за Таня 100 % + за Наталия 91 %) X 65 BGN. ГМД = 124,15 BGN. Таня получава 60 BGN допълнителен доход от трудови правоотношения (работи като чистачка) и семейни помощи за детето си — 35 BGN. Общият доход на семейство е 95 BGN, който се изважда от 124,15 BGN, като така тя получава месечна помощ от 29,15 BGN.

Семейство с повече от две деца

Иван и Христина имат 5 деца, от които Мария е най-малкото дете, на десет месеца, Елена е на две години, Красимир е на 4, а Камен и Таня са близнаци на 12-годишна възраст. Камен и Таня са ученици в местното училище, но имат много отсъствия, защото се срамуват от вехтите си дрехи и нямат джобни пари, за да си купуват закуски в училище. Елена и Красимир не са записани в детска градина.

Бащата е регистриран като безработен в местното Бюро по труда от 4 месеца, тъй като е бил освободен от консервната фабрика, в която е работел по-рано. Той получава обезщетение в размер на 70 BGN месечно. Майката е в отпуск по майчинство, тъй като се грижи за Мария (на 10 месеца) и получава 100 BGN съгласно Закона за семейните помощи за деца (ЗСПД). През април близнаците Камен и Мария са имали 10 неизвинени отсъствия от училище. Месечната социална помощ от 105 BGN³⁴, която майката получава за близнаците, е спряна съгласно ЗСПД заради бележка от училището, която удостоверява отсъствията на близнаците от училище. За останалите 3 деца майката получава общо 105 BGN месечни добавки за деца.

³³ Важно условие е „детето редовно да посещава училище“, защото в противен случай нейният коефициент за изчисляване на месечната социална помощ ще бъде намален.

³⁴ Сумата от 105 BGN се изчислява съгласно ЗСПД. Тъй като Камен и Таня са близнаци, тяхната майка е получавала по 52,50 BGN за всеки от тях.

Доходът на седемчленното семейство би трябвало да бъде **380 BGN**, но той е намален със **105 BGN** като санкция за децата, които не посещават училище, и така през **април 2009 г.** това семейство е получило общ доход от **275 BGN**.

Семейството ще кандидатства за месечна помощ по Закона за социално подпомагане и коефициентите на всеки член от семейството се изчисляват както следва:

Членове на семейството	Коефициент съгласно Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане (ЗСП)	Суми в BGN
Иван — баща	Той няма коефициент, тъй като според ЗСП трябва да е бил регистриран в продължение на 9 месеца в Бюрото по труда	0
Христина — майка	100 % от гарантирания минимален доход (ГМД)	65,00
Мария (10 месеца)	91 % от ГМД	59,15
Елена (2 години)	91 % от ГМД	59,15
Красимир (4 години)	91 % от ГМД	59,15
Камен (12 години)	91 % от ГМД	59,15
Таня (12 години)	91 % от ГМД	59,15
	Диференцираният минимален доход на семейството се изчислява по следната формула: $[(5 \text{ деца} \times 91 \% + 100 \%) \times 65(\text{ГМД})] =$	360,75
	Доход на семейството през април	- 275
	Месечна помощ съгласно Правилника за прилагане на ЗСП	85,75
	Общият доход на семейството през май 2009 г. ще бъде	360,75 BGN

Месечните социални помощи за това 7-членно семейство биха били 360,75 BGN, което означава **51,54 BGN** месечно за всеки член.

Безработно лице

Кънчо е 45-годишен мъж в добро физическо състояние. Последно той е имал работа преди 10 години. Оттогава се издържа с пенсията на майка си, която е починала преди една година. След нейната смърт се регистрира в местното Бюро по труда по препоръка на кмета на селото. Той подава заявление за месечни социални помощи в Дирекцията за социално подпомагане, но молбата му е отхвърлена, тъй като не е бил регистриран в продължение на 9 месеца в Бюрото по труда, както се изисква по закон. Практически той разчита на подаяния от съселяни, но въпреки проблемите си успява да се явява всеки месец в Бюрото по труда и да подписва необходимите документи. Кънчо участва и в някои от програмите, които се провеждат от местното Бюро по труда, но не е ефективен, тъй като е загубил трудовите си умения. Той е скромен човек и неговите съселяни го смятат за „умствено изостанал“. След деветия си подпис в Бюрото по труда Кънчо отива в Дирекцията за социално подпомагане и подава заявление за социални помощи. През последните три месеца той вече е подпомаган от социалните служби с 47,45 BGN по формулата ($73\% \times 65$ ГМД), като същевременно е длъжен да работи най-малко 5 дни месечно в общината на селото. Кънчо има право да получава тази сума за срок от 12 месеца и в края на периода трябва да си намери работа. В противен случай тази социална помощ ще бъде спряна през следващите 12 месеца и той няма да има право да я получава.

Самотна възрастна жена

Велика е 76-годишна жена, която живее сама след смъртта на своя съпруг. Тя отглежда 2 кози, за да посреща някои от своите потребности. Велика е приказлива и добре изглеждаща възрастна жена. Децата ѝ живеят в други региони на страната. Размерът на пенсията ѝ е 105,25 BGN. Тя кандидатства за месечна социална помощ в социалната служба. Според Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане (ЗСП) нейният коефициент е 165 % от ГМД, което означава 107,25 BGN. Пенсията ѝ се приспада от диференцирания доход $[(165\% \times 65 \text{ BGN}) = 107,25]$ и така жената има право да получи месечна социална помощ от 2,00 BGN.

.....
Често повишаването на размера на пенсиите в България е свързано с увеличаване на размера на най-ниските пенсии с 2—5 BGN, което съответно намалява шансовете на пенсионерите да кандидатстват за социални помощи.

Приложение 3 — Минимална месечна работна заплата

Година	Период	Минимална месечна работна заплата (BGN)	Минимално почасово възнаграждение (BGN)	Нормативна основа (одобрена с постановление на правителството)
2000	1.01.2000 - 31.01.2000	67	0,39	
	1.02.2000 - 30.09.2000	75	0,45	№ 12/14.02.2000
	1.10. 2000 – 31.12.2000	79	0,47	№ 213/9.10.2000
2001	1.01 2001 – 31.03.2001	79	0,47	
	1.042001 – 31.09.2001	85	0,50	№ 64/16.03.2001
	1.10.2001 – 31.12.2002	100	0,59	№ 209/21.09.2001
2003	1.01.2003 – 31.12.2003	110	0,65	№ 1/3.01.2003
2004	1.01.2004 – 31.12.2004	120	0,71	№ 7/16.01.2004
2005	1.01.2005 – 31.12.2005	150	0,89	№ 12/21.01.2005
2006	1.01.2006 – 31.12.2006	160	0,95	№ 8/20.01.2006
2007	1.01.2007 – 31.12.2007	180	1,07	№ 324/06.12.2006
2008	1.01.2008 – 31.12.2008	220	1,30	№ 1/11.01.2008
2009	1.01.2009 – 31.12.2009	240	1,42	№ 1/10.01.2009